

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 89

София, четвъртък, 26 май

1932 г.

93. заседание

Събота, 21 май 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 10 ч. и 45 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1925	Бюджетопроектът за разходите презъ 1932/1933	
Законопроектът за измѣнение и допълнение на закона		финансова година по Министерството на	
за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 210 и		външните работи и на изповѣданията —	
280 отъ закона за митниците и чл. 9 отъ закона		Българска православна църква. (Докладване и	
за митническата тарифа на вносните стоки и		приемане)	1926
пр. (Трето четене)	1925	Дневенъ редъ за следващото заседание	1939

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присъжествуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Богоевъ Борисъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Велчевъ Иванъ, Влаховъ Димитъръ, Гатовъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Георгиевъ Павелъ, Деневъ Андрей Пеневъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ Захари, Докумовъ Борисъ, Ивановъ Запрянь, Игнатовъ Тодоръ, Илиевъ Илия, Илиевъ Стойко, Йонетовъ Георги, Качаковъ Йорданъ, Кирковъ Кирко, Колевъ Петко Пеневъ, Кораковъ Крумъ, Косачевъ Йорданъ, Кръстевъ Гето, Лоловъ Сава, Лунговъ Николай, Улѣкарски Иванъ, Маринчевъ Георги, Мартушковъ Алекси, Милановъ д-ръ Кънчо, Митовъ Генко, Мутафовъ д-ръ Христо, Орозовъ Александъръ, Пентиевъ Антонъ, Петковъ Борисъ, Петковъ Стефанъ, Радоловъ Александъръ, Рангеловъ Раденко, Родевъ Христо, Русевъ Иванъ, Симеоновъ Иванъ, Славовъ Кирилъ, Таслаковъ Цвѣтко, Ташевъ Димо, Томчевъ Ангелъ, Тотевъ Деню, Тошевъ Сава, Чернооковъ Георги, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Якимовъ Тодоръ)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

- На г. Стойне Ризовъ — 1 день;
- На г. Аврамъ Аврамовъ — 1 день;
- На г. Герго Цоковъ — 1 день;
- На г. Антонъ Пентиевъ — 5 дни;
- На г. Александъръ Христовъ — 1 день;
- На г. Николай Савовъ — 2 дена, и
- На г. Кирко Кирковъ — 10 дни.

Народниятъ представител г. х. Георги х. Петковъ моли да му се разреши 1-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 46 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. народни представители съгласни да се разреши на народния представител г. х. Георги х. Петковъ 1-дне-

венъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Стефанъ Дойчиновъ моли да му се разреши 30-дневенъ отпускъ по болестъ. Прилага и медицинско свидетелство. Ползувалъ се е досега съ 10 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. народни представители съгласни да се разреши на народния представител г. Стефанъ Дойчиновъ 30-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 210 и 280 отъ закона за митниците и чл. 9 отъ закона за митническата тарифа на вносните стоки и пр.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправките и добавките, приети на второ четене)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Права предложение въ чл. 1, следъ думите „добавя се“ въ буква в да се прибави „олово на кюлче съ 15%“. Досега бѣше 8%. Ще трѣбва да се даде една малка протекция на нашето олово на кюлче, понеже нашите мини започватъ да го фабрикуватъ. Така може да се създаде една по-добра база за нашето производство.

Въ буква г предлагамъ да се прибави „медъ на кюлче съ 12% и сивъ камъкъ съ 12%“.

Г. г. народни представители! Досега синиятъ камъкъ плащаше 8%. Сега тукъ туряме 12%, за да се премахне двойствениятъ режимъ, който съществуваше досега. Защото синиятъ камъкъ се внасяше, отъ една страна, съ мито по общата митническа тарифа, което е много високо, а освенъ това и по специалния законъ по Министерството на

земледелието, според който се разрешаваше безмитен внос на синь камък, като се плаща 8%. И понеже оня синь камък, който се внася с пълно мито, очертаваше пазарните цени и на другия синь камък, който се внася от кооперациите при 8%, тия последните го продават по 12-50 л., а търговците по 15—16 л. По този начин ще остане синият камък да се внася безмитно по силата на специалния закон, като таксата му се увеличава от 8 на 12%. Значи, ще имаме внос на синь камък при еднакво мито, безразлично кой го внася, и по такъв начин ще се избегне всякаква спекулация, ще има еднаква норма и няма да се ощетяват нищи интереси.

Председателстващ Н. Шопов: Които от г. г. народните представители приемат предложението на г. министра на финансите, щото в чл. 1, след думите „добавя се“ в буква в да се прибави „олово на кюлче“, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Които от г. г. народните представители приемат предложението на г. министра на финансите, щото в чл. 1, след думите „добавя се“ в буква г да се прибави „мед на кюлче с 12% и синь камък с 12%“, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Които от г. г. народните представители приемат на трето четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за изменение и допълнение на чл. чл. 3, 210 и 280 от закона за митниците и чл. 9 от закона за митническата тарифа на вносните стоки; за изменение на ст. ст. 279, 393 и 512 на същата тарифа и за отмяне на забележка I към член единствен от закона за увеличение вносното мито на дървените материали, както се докладва от г. докладчика, заедно с току-що приетите прибавки, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 58)

Пристъпваме към точка втора от дневния ред: **второ четене законопроекта за бюджета на държавата — бюджетопроекта на Българската православна църква.**

Има думата докладчикът г. Христо Манафов.

Докладчик Х. Манафов (д): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходите по Министерството на външните работи и на изповяданията — Българска православна църква — за 1932/1933 финансова година“.

Председателстващ Н. Шопов: Които приемат заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Х. Манафов (д): (Чете)

„Министерство на външните работи и на изповяданията.

Отдъл II

Българска православна църква.

Глава I“.

(Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграф без изменение.

Въ объяснителната таблица към този параграф няма изменения, освен поправката на една грешка въ сбора, който от 1 056 600 л. става 1 046 400 л.

Общата сума по този параграф 1 въ объяснителната таблица вмъсто 35 677 400 л. става 35 667 200 л., а кредитът за повишение вмъсто 4 110 000 л. става 4 120 200 л.

Председателстващ Н. Шопов: Има думата народният представител г. д-р Георги Димитров.

Д-р Г. М. Димитров (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ ще спра вниманието ви върху българската православна църква. Дълга, обаче, да подчертая, че когато ние излизаме на трибуната, излизаме да изпътним своя дълг, а не излизаме да правим комплименти, нито безогледно да критикуваме. Тази бележка прави съ огледъ на това, което чухъ тукъ при разисква-

нията по бюджета на Министерството на правосъдието, защото едвали нѣкои не монополизираха любовта си къмъ правосъдието и не хвърлиха страшенъ упръкъ върху онѣзи, които сж се осмѣлили да го критикуватъ.

П. Деневъ (р): Спрямо тия, които говорятъ неистини, а не спрямо ония, които критикуваха.

Д-р Г. М. Димитровъ (з): Ние тѣкмо за това сме контрола, за да обърнемъ внимание върху лошите страни на една практика, та да не се повтаря тя, но въ никой случай не за да поощряваме такава една практика. И затова, когато азъ говоря по бюджета на Българската православна църква, нека ми се позволи да ви кажа, че азъ говоря това, което зная. И искамъ, настоявамъ, моля да се коригиратъ тѣзи недостатѣци, които, споредъ мене, трѣбва да се коригиратъ, ако искаме българскиятъ народъ да гледа на Българската православна църква точно така, както тая последната претендира да се гледа на нея.

Г. г. народни представители! Азъ не мога, обаче, да се начудя на известни привилегии, които се правятъ по отношение на служащите при Българската православна църква. Не го казвамъ това по отношение на дребните, на по-малките служащи. Азъ го казвамъ за онѣзи, които стоятъ на върховете на Българската църква и претендиратъ, че сж духовни водачи на цѣлия български народъ. Та тѣкмо за това азъ чакамъ отъ тия духовни водачи да покажатъ наистина голѣмата си загриженостъ къмъ българския народъ днесъ, въ тоя страшенъ моментъ, когато ние кѣсаме отъ залька на най-бедния, на най-онеправдания чиновникъ, когато кѣсаме отъ залька на онзи, който нѣма срѣдства даже да се нахрани достатѣчно презъ деня, нежели да му остане нѣщо. Затова азъ искамъ да обърна вниманието ви върху известни нѣща по отношение на служащите при Българската православна църква.

Мене ми се струватъ твърде високи, преди всичко, заплатите, които получаватъ митрополитите. Какъ може единъ митрополитъ днесъ да получава 11 000 л., близо 12 000 л. месечна заплата, когато не е само тая заплата, която той получава? Азъ имамъ едни сведения, които казватъ, че независимо отъ тия заплати, твърде високи, много голѣми, митрополитите получаватъ и други заплати.

Но преди това азъ искамъ да ви обърна вниманието върху друга една още по-интересна привилегия. На владичите, г. г. народни представители, не се правятъ пенсионни удържки. Ние правимъ пенсионни удържки на най-дребния чиновникъ, ние правимъ пенсионни удържки и на онѣзи, които може би нѣма да получаватъ пенсия, защото нѣма да изслужатъ опредѣленото число годни, обаче на владичите не се правятъ пенсионни удържки. Не само това, г. г. народни представители! Ако владиката, преди да стане такъвъ, е билъ служащъ и му сж правени удържки, следъ като стане владика, съ едно заявление той поисква и му се връщатъ удържаните вече пари, защото нѣмалъ да се ползува отъ пенсия.

Д. Нейковъ (с. д): Ако е вѣрно това, то е неправилно.

Д-р Г. М. Димитровъ (з): Безспорно, тогава това ние ще трѣбва да направимъ и по отношение на всички чиновници, които нѣма да изслужатъ годините, нуждни за пенсия, и които нѣма да получаватъ пенсия.

П. Стайновъ (д. сг): Владиката е вѣнчанъ за епархията си!

Д. Ачковъ (нац. л. о): Митрополитите сж пожизнени, тѣ сж вѣнчани за епархията си!

Д-р Г. М. Димитровъ (з): Но г. г. народни представители, владичите получаватъ докато сж живи заплата колкото най-голѣмата пенсия. Значи, получаватъ пенсия и то най-голѣма. Азъ имамъ сведения, освенъ това, че, освенъ 12-тъ хиляди лева по бюджета, владичите по епархийския бюджетъ получаватъ, напр., по 4 000 л. месечно безотчетни, по 1 500 л. представителни — защото въ всяка епархия си има разни треби, вули, кръщелни свидетелства и пр., епархийскиятъ бюджетъ е, така да се каже, независимъ бюджетъ — или общо владичите получаватъ една глобална сума отъ около 17 500 л. Независимо отъ това пъкъ, на синодалните старци отъ друга страна се дава отдѣлно възнаграждение по 2 100 л. месечно, а на председателя — 5 000 л. По този начинъ ние стигаме до една баснословна цифра отъ 22 500 л. заплата за председателя, независимо отъ трѣбите, които той извършва, отъ които срѣдно всѣки единъ месечно получава по 3—5 хиляди лева, а азъ смѣ-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 70.

тамъ, че на митрополитъ Стефанъ се събиратъ не по-малко отъ десетина хиляди лева и неговата заплата стига около 30 и нѣколко хиляди лева месечно.

Д. Нейковъ (с. д): Работятъ хората и трѣбва да имъ се плаща!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Азъ не съмъ противъ справедливото възнаграждение, но вие виждате, че ние тукъ повдигаме въпросъ за министерскитѣ заплати, вие виждате, че съ едно съзнание да се намали на всѣка цена бюджетътъ, защото податнитѣ сили на българския народъ не могатъ да издържатъ такъвъ голѣмъ бюджетъ, всички проявиха една пожертвувателностъ. Тая пожертвувателностъ, обаче, азъ не я видѣхъ да я проявятъ и светитѣ старци, отъ тамъ, откъдето чакахъ дори, ако щете, най-напредъ да дойде тя. Защото, безспорно, по-важна е духовната страна, не материалната, поне така, както канонитѣ гласятъ, поне така, както Христосъ, спасителътъ човѣшки, ни е обърналъ вниманието. И ние, които смѣтаме, че сме неговии последователи — а светитѣ старци сж добри неговии замѣстници, хора, които сж останали да ни ръководятъ, да ни направляватъ по пътя на Исуса Христа — трѣбва да дадемъ примѣръ за тая пожертвувателностъ.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да обърна вниманието ви върху още единъ въпросъ. Върху заплатитѣ на свещеницитѣ се правятъ пенсионни удържки, но тѣ се пенсиониратъ на базата на удвоената имъ заплата, понеже се смѣта, че тѣ получаватъ отъ треби най-малко още толкова, колкото имъ е заплатата, тъй като заплатитѣ имъ иначе сж доста малки. Съгласно закона за пенсиятѣ, всички автономни учреждения внасятъ въ пенсионния фондъ 65% отъ удържитѣ за пенсия. И понеже Светиятъ Синодъ е автономно учреждение и, както изтъкнахъ, свещеницитѣ се пенсиониратъ на базата на удвоената имъ заплата, би трѣбвало Светиятъ Синодъ да внася въ пенсионния фондъ удържки върху двойни заплати. Това не става, г. г. народни представители. Преди закона отъ 1926 г. това ставаше, но следъ закона отъ 1926 г. това не става. Отъ тогава имаме вече седма година, а вие виждате, че за тѣзи 7 години сж направени срѣдно удържки около 25 милиона и 200 хиляди лева; 65% върху тая сума прави 16.180.000 л. Съ тѣзи 16.180.000 л. пенсионниятъ фондъ е оцетенъ, тѣзи пари не сж внесени тамъ, където би трѣбвало да бждатъ внесени, а държавата, слава Богу, изпълнява много коректно своя дългъ — тя си внася своя дългъ, за да има пенсия, за да може наистина да се дадатъ пенсия на онѣзи свещеници, които работятъ по селата. Тая грѣшка трѣбва обезателно да се коригира и, смѣтаме, че не бива по този начинъ да се оцетява държавата и то най-малко отъ тамъ, откъдето тя е оцетена.

Г. г. народни представители! Искамъ да обърна вниманието ви върху една друга страна на въпроса. Азъ не мога да повѣрвамъ, че Синодътъ би трѣбвало да се занимава, да речемъ, съ търговия. Но азъ знамъ единъ фактъ, който ми прави страшно лошо впечатление. Синодътъ купува за 3 милиона лева облигации отъ 1907 и 1909 г. по 500 л. номинална стойностъ, при курсъ 2.700 л. и 3.200 л. Понеже сега курсътъ е спадналъ, знаемъ, че Синодътъ губи отъ това 800.000 л. Азъ питамъ, защо Синодътъ трѣбваше да губи тѣзи пари и защо трѣбваше да участвува въ една търговия, . . .

П. Стайновъ (д. сг): Това не е търговия.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): . . . която, споредъ мене, е страшно оцетила българската държава, защото валоризацията оцети българската държава съ милиарди и Синодътъ е вземалъ косвено участие въ това оцетяване. Това е не само неморално, но това е нѣщо повече, което Българската православна църква на всѣка цена трѣбва да избѣгва. Това действува много зле. Тукъ могатъ, безспорно, да се направятъ много догадки, които не би трѣбвало да се позволяватъ, особено по отношение на онѣзи, които най-малко трѣбва да предизвикватъ общественото мнение.

П. Стайновъ (д. сг): Чудни теории! Да се купуватъ ценни книжа било неморално!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Независимо отъ това азъ имамъ сведения, че Синодътъ си е служилъ съ пенсионния фондъ, като е давалъ въ форма на заеми помощи на манастири за купуване на восъкъ, а често пѣти е плащалъ и заплати. Съ протоколни решения той е определялъ тогава на тѣзи заеми отъ фонда лихва по 10 и по 8%. Когато, обаче, дойде време съ законъ да

се прехвърли пенсионниятъ фондъ на свещеницитѣ къмъ общия фондъ, тогава Синодътъ държи протоколно решение, че на всички тия парични операции той слага лихва 1% и съ тая лихва връща обратно въ общия фондъ онѣи срѣдства, които сж били изживѣни отъ пенсионния фондъ на свещеницитѣ. Знае се, че сумата, съ която по такъвъ начинъ е оцетенъ фондътъ, е около 2.400.000 л.

Г. г. народни представители! Между обществото се говори, знае се вече, че митрополитъ Стефанъ построи безъ разрешение една нова митрополия. Мѣстото, казватъ, струвало 3.000.000 л. и взелъ заемъ отъ Синода 2½ милиона лева за постройката на зданието. Азъ питамъ: чие е зданието? По закона, митрополитътъ се помѣщава въ зданния, наемътъ на които се плаща отъ държавата. Днесъ имаме новопостроена митрополия въ София, въ която има чудесенъ паркъ и т. н. Но тамъ има и магазини, отъ които се взематъ много наеми. И азъ питамъ: кой прибира наемитѣ? Щомъ по законъ митрополията се помѣщава въ зданние, за което държавата трѣбва да плаща, то това зданние трѣбва да се счита държавно и, безспорно, държавата би трѣбвало да прибира наемитѣ отъ него. Азъ, обаче, зная, че наемитѣ не се прибиратъ отъ държавата. И тоя въпросъ стои откритъ, той шокира твърде много. Но не е само той.

Азъ искамъ да обърна вниманието ви и върху друго едно обстоятелство.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Димитровъ! 20 минути вече говорите.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Недейте създава такава практика, г. председателю, която не съществува. Не 20 минути ще се говори. И председателътъ г. Малиновъ вчера каза, че ще се дава думата по единъ часъ само по заглавието на бюджетопроектитѣ, а по параграфитѣ да не се дава.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ нѣма да говоря после по отдѣлнитѣ глави на бюджетопоекта.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По правилника не е тъй, г. Данаиловъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е така, но практиката е такава.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По правилника не е тъй, но вие сте практикували така.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Вие знаете, че екзархийскиятъ уставъ позволява само енорийски църкви, управлявани отъ църковни настоятелства. Митрополитски църкви, управлявани отъ митрополитъ или отъ назначени отъ него чиновници, екзархийскиятъ уставъ не позволява. Азъ, обаче, държа да обърна вниманието ви върху една практика, която сжщо така всѣва подозрения. Вие знаете, че въ София при митрополията има църква „Св. Петка“, има сжщо така и друга църква „Св. Никола“, която по-рано бѣше енорийска, но поради това, че се построи църквата „Св. Георги“, която, вмѣсто нея, стана енорийска, тая църква, „Св. Никола“, подъ предлогъ, че църква не може да се събаря, остана да си съществува. Сжщото е и съ църквата „Св. Параскева“ близо до трамвайната спирка при „Св. Недѣля“. Тия църкви не се управляватъ отъ църковни настоятелства, а тъкмо тия църкви, трѣбва да обърна вниманието ви, правятъ най-голѣмъ оборотъ.

П. Стайновъ (д. сг): Църква да прави оборотъ, може ли?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Да.

П. Стайновъ (д. сг): Не Ви прилича!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): За чия смѣтка става това, кой прибира приходитѣ? И най-после, ако дори тия църкви точно така трѣбва да се използватъ, нека се използватъ, но приходитѣ отъ тѣхъ трѣбва да се употребяватъ по-рационално. Нека се дадатъ поне тамъ, където има нужда отъ срѣдства, нека се построи нѣкое благотворително заведение, или даже, ако щете, нека се облагодетелствуватъ онѣи дребни свещеници, на които не може да се плаща по-голѣма заплата, а не да ги карате да просятъ отъ бедното население, ако искате съ сжщитѣ срѣдства да вършите все пакъ църковна работа. Но по този пѣтъ не би трѣбвало да се пѣрви, не би трѣбвало не само да се дава поводъ да се правятъ известни догадки,

но, напротив, църквата трябва да даде най-много доказателства, че е начисто по отношение на материалните средства.

И, г. г. народни представители, още един интересен факт по отношение дейността пък на Св. Синодъ. Може би много от вас знаете известния Миндизовъ, който съ единъ договоръ продаде на Св. Синодъ разни стари руски одежди за нашите владии. Дали му аванс 450.000 л. и Паисий отива въ Цариградъ да ги вземе и донесе. На митницата, обаче, ги облагатъ съ 3.800.000 л. мито — одеждитъ сж стрували много повече. Св. Синодъ пише писмо да ги освободятъ и ги освобождаватъ, като се смѣта, че митото ще бѣде изплатено впоследствие. Дали това мито за тия дрехи, които сж били съвсемъ стари и изтрети, между които е имало даже и счупени свѣщници и т. н., е платено, не зная, но азъ питамъ, защо бѣше необходимо да се купуватъ руски стари одежди за нашите владии? Нима въ България, въ Подуене, нѣма фабрика за одежди, та трѣбваше да се изнася българска пара и, ако щете, чужда валута, за купуването на стари изтъркани одежди?

П. Стайновъ (д. сг): Отецъ Русиновъ да каже защо.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ смѣтамъ, че този въпросъ трѣбва да спре нашето внимание, че ние трѣбва да получимъ отговоръ, че ние трѣбва да получимъ едно обяснение — тѣ сж длъжни да ни го дадатъ.

Г. г. народни представители! Говори се, че Синодътъ, който купува за толкова много милиони лева одежди, има единъ дългъ къмъ Държавната печатница за печатане на Библията отъ около 2 и половина милиона лева. Синодътъ си е взелъ библиитъ отъ печатницата, тѣ сж се продавали, но пари въ Държавната печатница не постѣпватъ и печатницата постоянно напомня, търси, иска да ѝ се плати за отпечатването на Библията. Азъ не зная защо става това закъснение, не зная и защо паритъ отъ продажбата на Библията не отиватъ за погасяване дълга къмъ Държавната печатница.

Последно едно обстоятелство, върху което искамъ да ви обърна вниманието, г. г. народни представители, това сж манастиритъ. Въ България има около 90 манастири. Азъ смѣтамъ, че ако тѣзи манастири се стопанисватъ, както трѣбва, тѣ биха могли да посрѣщатъ всички разходи на църквата и църквата би могла, безъ да търси субсидии отъ държавата, да посрѣща всички нужди, и не само да ги задоволи, но да отдѣли даже, ако щете, отъ тѣхъ за нѣкои културни начинания, каквито се чакатъ отъ нея, защото азъ смѣтамъ, че тъкмо по този пътъ тя ще изпълни своята свещена мисия, за която е призвана.

Г. г. народни представители! Отъ тѣзи 90 манастири 31 сж въ Софийската епархия, 15 въ Търновската, 3 въ Сливенската, 2 въ Старозагорската, 5 въ Врачанската, 5 въ Ловчанската, 6 въ Видинската, 12 въ Пловдивската и 3 ставропигиални, както се казватъ, синодални: Рилскиятъ, Бачковскиятъ и Троянскиятъ. Отъ тѣхъ 20 сж женски и 8 чисто стопански — по-рано сж се занимавали съ тъкане платове, ржжавици, шаяци и пр., обаче следъ като се явиха по-усвършенствуванитъ фабрики, тѣ станаха безпредметни.

Навремето знаете, че се повдигна единъ голѣмъ шумъ по въпроса за манастиритъ и едвали върху покойния Стамболийски не се хвърлиха страшни упрѣци по отношение неговата политика къмъ манастиритъ. Г. г. народни представители! Азъ отхвърлямъ съ възмущение ония страшни нападки, които се отправяха къмъ покойния Стамболийски. На него едвали не се приписваше желанието да бѣде всичко заличено и унищожено. Защо? Защото той поиска да се създаде животъ, защото той бѣше противъ мъртвилото въ църквата, а не противъ оная роля, която църквата може и трѣбва да играе. Той бѣше за живата църква. Той поиска да създаде отъ манастиритъ едни рационално-обработвани стопанства, отъ които да се получаватъ доходи, а не мѣста за свѣргалища на бездѣлници, които безспорно може да отиватъ да се спасяватъ, но ние такова „спасяване“ не разбираме. Ние разбираме спасяване въ служба на народа, въ служба и на Бога, както тѣ се изразяватъ. Е добре, защо тия манастири не се обработваха и не се обзавеждаха рационално? И когато Стамболийски поиска да ги реформира, да ги превърне въ едни модерни стопанства, викнаха срещу него, създаде се единъ страшенъ вой, и тогава Синодътъ каза, че ще образува една кооперация за по-рационалното използване на манастиритъ. Веднага, обаче, следъ като имъ се даде 5 години срокъ, за да ги обзаведатъ както трѣбва, кооперацията изчезна и остана старото положение — манастиритъ отново мухлясаха.

Г. г. народни представители! Манастиритъ, споредъ изчисленията, иматъ 250.000 декара гори, 80.000 декара ниви и толкова ливади, а Рилскиятъ манастиръ има още и 300.000 декара пасища. Отъ тия имоти днесъ едвамъ могатъ да се прехранватъ монаситъ.

Но има друго още по-интересно. Преди освобождението манастиритъ служеха за убѣжище на ония, които искаха да служатъ на народа, които организираха борбата срещу тиранитата и които наистина, отъ друга страна, намираха тамъ мѣсто за отдихъ, за почивка. Г. г. народни представители! Ролята на манастиритъ въ миналото наистина допринесе твърде много за освобождението на България. Добре, азъ се прекланямъ предъ ония аскети, предъ ония отшелници, които се отказаха отъ живота, които се отказваха отъ спокойствието си, за да допринесатъ нѣщо за освобождението на българския народъ. Но азъ питамъ: днесъ манастиритъ играятъ ли сѣщата роля, сж ли тѣ огнища на духовно възпитание, сж ли тѣ огнища на духовно пробуждане, ако щете, и на национално съзнание, сж ли въобще огнища на нѣкакъвъ духовенъ животъ? Азъ, позволете ми, се съмнявамъ въ това и съжалявамъ, че манастиритъ не само не играятъ каквато и да било роля, но тѣ даже компрометираха името на ония манастири, които въ миналото сж играли такава важна роля.

Г. г. народни представители! Азъ зная, че . . .

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Димитровъ! Ще свършите ли скоро, защото иначе ще трѣбва да искамъ вотъ на Камарата?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. председателю! Досега практиката е била да се говори часъ, часъ и половина безъ вотъ. Азъ мисля, че това е възприето само по себе си.

С. Омарчевски (з): Хората и по часъ говорятъ, но други работи, не тия глупости, които Вие говорите за манастиритъ. Били свѣргалища на бездѣлници! Може ли така да се приказва?

Г. Енчевъ (з): Попъ Русиновъ нѣма какво да приказва.

С. Омарчевски (з): Вие отнехте козоветъ на попъ Русиновъ. Може ли такива упрѣци да се хвърлятъ противъ манастиритъ, противъ църквитъ? Вие замѣстихте попъ Русиновъ отъ трибуната на Народното събрание.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да обърна внимание . . .

С. Омарчевски (з): Ако искашъ да обърнешъ внимание, можешъ да напечаташъ тая статия, която ти е дадена, въ вестниците, а не да я четешъ отъ трибуната на Народното събрание.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Ще свършите ли скоро?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Свършвамъ. — Г. г. народни представители! Ние търсимъ приходи, и затова азъ не мога да си обясня упрѣка, който ми се прави, когато азъ обърщамъ вниманието ви върху известни приходи, които не се използватъ въобще и които биха могли да се използватъ рационално. Азъ забелязахъ още отъ малото, че идвамъ тук да обърна вниманието ви върху дефектитъ, върху недѣжитъ. Вие изтѣзате и ме опровергавате, кажете, че не сж такива, и азъ ще бѣда щастливъ, ще бѣда доволенъ. И азъ не мога да се начудя на тия хора, които наистина искатъ да правятъ самъ комплименти, за да се харесатъ на този или онзи. Азъ изпълнявамъ единъ дългъ и този, който е недоволенъ, ще стане и ще каже своята дума; азъ нѣма да го прекъсвамъ, нѣма да му отрека желанието да бѣде полезенъ на правителството, на държавата. И азъ бихъ молилъ да обърнете по-особено внимание на това положение, защото това не сж цифри, изчовъркани или изсмукани отъ прѣститъ, а сж цифри, взети отъ тамъ, откъдето всѣки може да ги вземе.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Завършете.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Никой досега отъ говорившитъ не е прекъсванъ и азъ се чудя какво е това желание да се саботира мнението на единъ народенъ представителъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Г. председателю! Всѣки има право да говори единъ часъ при второто четене.

С. Омарчевски (з): Попъ Русиновъ нѣма какво да говори следъ него!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Има отговорни лица, които ще отговорятъ на критикитѣ. Азъ не мога да се начудя, кой е възприелъ такава практика — да се говори само по 20 минути?

А. Буковъ (з): Ще говоримъ за приходитѣ и разходите на манастиритѣ, а нѣма да се бъркаш и да разисквашъ въпроси, на които мѣстото не е тукъ. Тѣ сж за попъ Русиновъ да ги приказва, а не за единъ представителъ на земеделската парламентарна група. Развитието на манастиритѣ нѣма нищо общо съ тия цифри, които Вие изнасяте. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Азъ изпълнявамъ правилника. Нѣма да позволя на г. г. народнитѣ представители при второто четене да говорятъ съ часове.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Азъ имамъ да говоря максимумъ 4—5 минути.

Д. Нейковъ (с. д): Но въпросътъ е принципиаленъ, не се касае само за г. Димитровъ. Ние настояваме да се продължи досегашната практика, която съществува отъ 8 години насамъ — да говоримъ по единъ часъ по всѣки бюджетопроектъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Не може.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ не съмъ говорилъ повече отъ половинъ часъ и следъ малко свършвамъ.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ моля г. министъръ-председателя да интервенира, за да се изясни въпросътъ. Вчера по бюджетопроекта на Министерството на правосъдието се говори тъкмо тъй, както се говореше въ миналото. Сесията можемъ да продължимъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Дайте му да завърши!

П. Деневъ (р): Г. Нейковъ! Съвършено не сте правъ. Вчерта се повдигна въпросъ за строго прилагане на правилника. Споредъ правилника, при второто четене се говори по 20 минути. Никжде въ правилника нѣма казано, че по заглавието се говори единъ часъ, а по параграфитѣ 20 минути. Ние сега разглеждаме на второ четене законопроекта за бюджета на държавата и не може да се приказва принципиално.

Д. Нейковъ (с. д): Защо ще ни карате да взимаме думата по 20 минути по всички параграфи и да губимъ повече време?

С. Омарчевски (з): Въпросътъ е принципиаленъ. При второто четене на бюджетопроектитѣ по заглавието се говори единъ часъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Когато почнатъ разискванията по външната политика, само 20 минути ли ще говоримъ? По часъ, часъ и половина ще говоримъ и ще ни търпите. Парламентарната практика е установила по заглавието да се говори единъ часъ. Тая практика съ отдѣлно тълкувание не може да се измѣнява.

Ц. Стоянчевъ (з): Защото иначе ще вземаме думата по всѣки параграфъ да говоримъ по 20 минути.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Другъ е въпросътъ какво се говори — дали е удобенъ ораторътъ или не е удобенъ.

С. Омарчевски (з): Попъ Русиновъ нѣма какво да говори следъ г. Димитровъ!

А. Буровъ (д. сг): Направихте конкуренция на Русиновъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да обърна вашето внимание на този въпросъ, защото не е толкова дребенъ, както нѣкои смѣтатъ, защото манастиритѣ иматъ приходи, които могатъ да бждатъ много по-голъми. Когато се възразява на моитѣ думи, че тамъ не се работи, азъ питамъ: кой обработва онѣзи имоти, които споменахъ азъ? Онѣзи, които се хранятъ отъ тѣхъ ли? Лесничей си иматъ, горски стражари си иматъ, обаче тѣ си гледатъ горитѣ. Агрономи и наемни работници се занимаватъ и обработватъ земята. А за Рилския манастиръ, напимѣрь, се знае, че има бюджетъ съ

11 милиона лева приходи. 11 милиона лева приходи само отъ единъ манастиръ, а вие търсите стотинки! Отъ друга страна, говори се още, че въ Рилския манастиръ се добиватъ около 9.000 литри вино, ...

Г. Костовъ (раб): Кой го изпива?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): ... около 30.000 кгр. сирене; около 4.000 кгр. медъ. Това е богатство, това е едно производство. Азъ питамъ: кжде отива то, кжде се плазира?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. ораторе! Недейте се разпростира, защото не решаваме тоя въпросъ въ тоя бюджетъ. Това е въпросъ за самоуправата на църквата, предвидена въ екзархийския уставъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие давате срѣдства и субсидии на църквата, и азъ искамъ да обърна вниманието Ви, че когато ще давате субсидии, ще трѣбва да държите смѣтка, че тя има и други източници, отъ които, безспорно, се получаватъ грамадни срѣдства. И азъ питамъ: защо давате толкова голѣми заплати? Дайте имъ по-малки заплати, дайте имъ наполовина заплати. Тѣ достатъчно много получаватъ и иматъ други странични доходи. Ако ще дадете, дайте на ония, които иматъ нужда отъ тѣхъ; не ги карайте да просятъ и да се компрометиратъ предъ населението. Азъ искамъ да сме начисто по тоя въпросъ, защото много се спекулира, много се шумне, а, слава Богу, когато излѣзе нѣкой да каже открито, става неудобенъ. Е добре, съ рискъ да стана неудобенъ на когото ще да бжде, азъ ще кажа истината, такава каквато я знамъ, като ще чакамъ други да я опровергаятъ. Г. г. народни представители! Азъ ви казахъ, че има 90 манастири, които могатъ да бждатъ обзаведени по такъвъ начинъ, щото тѣ да даватъ приходи, ако щете, на държавата, и заеми на държавата, а не държавата да дава отъ своитѣ стотинки на тѣхъ. Позволете ми сега да ви кажа, че едно голѣмо и страшно престѣпление ще направи Парламентътъ, ако не потърси отговорностъ за тия безразсѣдни, ако щете, разходи, които тамъ се правятъ. И азъ смѣтамъ, че ние сме длъжни да обърнемъ погледъ върху тия богатства, да потърсимъ смѣтка, защото азъ не разбирамъ мисията на монаситѣ, на калугеритѣ само въ това, да стоятъ да се хранятъ въ единъ манастиръ.

А. Буковъ (з): Защо приказвашъ такива работи? Билъ ли си въ манастиръ? Работятъ хората — копятъ, женатъ. Напоследѣкъ азъ бѣхъ въ единъ манастиръ и видѣхъ, че всѣки калугеръ си има своя работа. Ако нѣкжде не сж използвани рационално, не сж виновни тѣ. Не може да се говори така.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Има и такива, г. Буковъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Свършвайте, г. Димитровъ. Единъ часъ говорите.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Половинъ часъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Не е вѣрно. Единъ часъ говорите.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ искамъ да удовлетвори г. Буковъ и затова ще кажа, че има и такива манастири, кждето се работи. Такива сж единъ манастиръ около София, Преображенскиятъ, и още нѣкои други, но ние имаме желание да направимъ всички такива, не единъ, два, три или петъ отъ 90 манастири; ние искаме всички да станатъ едни образцови стопанства, за да нѣма нужда да имъ даваме срѣдства. И, г. г. народни представители, азъ ви казвамъ още веднѣжъ, че или манастиритѣ трѣбва да се стопанисватъ рационално, да се обзаведатъ като едни най-добри стопанства, или държавата ще трѣбва да помисли по какъвъ начинъ ще трѣбва да ги стопанисва, за да може да добие и отъ тѣхъ приходи не само за църквата, но и за своитѣ нужди. Азъ не мога да се съглася така, отъ любовъ къмъ изкуството: ехъ, нека живѣятъ; толкова години е било, нека бжде и сега. Азъ не мога да разбера тия ретроградни схващания, азъ не мога да разбера да не се искатъ да се добиятъ малко повече приходи отъ тамъ, отъ кждето могатъ да се добиятъ твърде много.

Г. г. народни представители! Вмѣсто да изнасямъ тия печални нѣща, азъ съ удоволствие бихъ изнасялъ хубавитѣ мѣроприятия, които сж предприети.

А. Буровъ (д. сг): Но не ги изнасяшъ.

П. Стайновъ (д. сг): Замълчавашъ ги.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ чухъ да се пита: защо чужди духовни мисии у насъ иматъ голъмо влияние, защо тѣ добиватъ всѣки день все по-голѣмъ и по-голѣмъ теренъ? — Защото тѣ се занимаватъ съ едни по-други мѣропрятия, съ едни културни начинания, които привличатъ, които всѣка година пускатъ стотици питомци. Тогава нѣма защо да се чудите, че тия чужди мисии иматъ по-голѣмо влияние отъ онѣзи, които трѣбва да иматъ много, много по-голѣмо влияние надъ нашето общество.

А. Неновъ (раб): Що за влияние, г. Димитровъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ бихъ чакалъ отъ нашитѣ духовници да дадатъ примѣръ на духовенъ животъ, какъвто се иска отъ тѣхъ, да дадатъ примѣръ на паството, на православнитѣ християни за начина, по който трѣбва да се живѣе.

Г. г. народни представители! Въ заключение азъ казвамъ, че чакамъ да видя манастиритѣ като едни рационално обзаведени стопанства, чакамъ да видя отъ приходитѣ на тия манастири създадени културни начинания, въ които новото поколение да намѣри духовна храна, въ които то да се подготви за голѣмитѣ изисквания на живота, въ който го пращаме да жъне успѣхи, въ който животъ ние сме длъжни да му гарантираме преодоляване на всички препятствия, защото това поколение не е длъжно да отговаря за грѣховетѣ на миналото, защото младото поколение най-малко трѣбва да носи тежеститѣ и отговорноститѣ за миналитѣ грѣшки, за грѣшкитѣ на старитѣ. Народътъ чака много отъ насъ!

И тъкмо съ огледъ на това, да се извоюватъ едни благоприятни условия за младото поколение, азъ обръщамъ вниманието ви върху тия голѣми въпроси и ви моля да ги вземете предъ видъ, когато ще изпълнявате своя дългъ. Дайте да направимъ всичко възможно отъ една страна да намалимъ бюджета, а отъ друга страна да създадемъ едни по-благоприятни условия за животъ, да уредимъ забърканитѣ работи отъ миналото, за да могатъ нашитѣ поколения, вашитѣ поколения да кажатъ: нашитѣ бащи изпълниха своя дългъ; за да може и българското общество да каже утре, че ние не сме дошли тукъ да се харесваме на този или онзи, а сме дошли само да изпълнимъ своя общественъ и парламентаренъ дългъ. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлци и други отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Костадинъ Русиновъ. (Оживление)

Д. Ачковъ (нац. л. о): Ето единъ старъ манастирски плѣхъ.

К. Русиновъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бюджетопроектътъ на Българската православна църква, който е сложенъ на разглеждане днесъ, повдига въпроси не безинтересни и не безъ значение, както на нѣкои може да се струва. Понеже самата църква играе една твърде важна социална роля въ живота на народитѣ общо казано, и частно въ живота на нашия народъ, прѣстѣпно ще бѣде отъ насъ, народнитѣ представители, да минемъ мълкомъ тукъ този бюджетъ, тия срѣдства, които се отпускатъ на църквата, макаръ на видъ не тѣй голѣми, както е миналъ мълкомъ този бюджетъ въ бюджетарната комисия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какъ мълкомъ? Засадаше цѣлата бюджетарна комисия. Защо не дойдохте тамъ?

К. Русиновъ (раб): Засадавала е цѣлата комисия, но не сж повдигнати ония въпроси, които трѣбваше да бѣдатъ повдигнати.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какъ да не сж повдигнати? Тамъ трѣбваше да дойдете да ги повдигнете.

К. Русиновъ (раб): Не се нервирайте толкозъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ се нервiramъ и затуй, защото е голѣма грѣшка да излиза отъ работническата група да говори по бюджета на църквата единъ разпопенъ попъ.

А. Неновъ (раб): Тукъ е Народно събрание и всѣки народенъ представителъ може да говори.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Недостойно е за православната ни църква да нарежда бюджета и единъ разпопенъ попъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ К. Русиновъ) Вие ли ще ми говорите за религия, който сте се отказалъ отъ нея и който, следъ като ви разпопиха, дадохте отново заявление да ви опопятъ, но не ви приеха?

А. Неновъ (раб): Той е народенъ представителъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д. Ачковъ (нац. л. о): Недостойно е за Парламента да говори по бюджета на църквата единъ разпопенъ попъ.

П. Напетовъ (раб): Той най-много има право да говори, защото познава кирливитѣ ризи на всички въ църквата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но своитѣ кирливи ризи не познава.

Нѣкой отъ мнозинството: Неговитѣ ризи сж по-кирливи.

К. Русиновъ (раб): Г. г. народни представители! Азъ повтарямъ, че бюджетопроектътъ на църквата заслужава всичкото сериозно внимание, защото, както чухте отъ преждеговорившия, не е само тази сума, 47 милиона лева, отъ която ще се ползува църквата за своята издрѣжка; има много други източници, нѣкои отъ които посочи и народниятъ представителъ г. Димитровъ. Затова именно трѣбва да се занимаемъ най-сериозно съ този бюджетопроектъ. Или вие ще кажете, по старъ навикъ: това е духовно, това е попско, това е владишко — както е било, пакъ така да бѣде? — Не! Ако за васъ, г. г. народни представители отъ болшинството, този въпросъ стои така, за широкитѣ народни маси, за трудящитѣ се маси, за селската и градска беднота той не стои така.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Широкитѣ маси, които 20 години ти пълниха попския търбухъ!

К. Русиновъ (раб): За тоя народъ, който плаща данѣтитѣ, отъ който се събиратъ държавнитѣ приходи, трѣбва да помислите какъ той печели тия пари, съ какъвъ кървавъ трудъ и потъ отъ ранна утринъ до късна вечеръ събира тия пари.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Ако ти разпорятъ корема, ще намѣрятъ вътре само порѣзаници! (Общъ смѣхъ) Нѣма вече курбани, попе!

П. Напетовъ (раб): Той доброволно се отказа отъ тѣхъ.

К. Русиновъ (раб): Ето защо и азъ взехъ думата да излѣза да кажа мнението на парламентарната група на Трудовия блокъ по бюджетопроекта на Българската православна църква.

Г. г. народни представители! Преди всичко както споменахъ, ние искаме да знаемъ какви сж заслугитѣ на църквата.

Д. Ачковъ (нац. л. о): А, ти ще ни кажешъ!

А. Буковъ (з): Заслугата ѝ е, че те изхвърли.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Това е най-голѣмата ѝ заслуга.

К. Русиновъ (раб): Ние трѣбва да знаемъ каква полза има народътъ отъ тая църква.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Русиновъ! За ползата отъ църквата не Ви позволявамъ да говорите.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Браво!

К. Русиновъ (раб): Ето още едно доказателство . . .

Г. Костовъ (раб): Понеже нѣма полза отъ църквата, той иска да говори противъ ония суми, които вие искате да гласувате за църквата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Понеже конституцията е отредила Българската православна църква като една черква народна, държавна, вие не можете да говорите противъ нея. И азъ нѣма да ви позволя да се

ригчавате против институти, осветени от конституцията.

К. Русиновъ (раб): Г. г. народни представители! Днес, когато най-вече има нужда да се вдигат завесите, ...

Х. Чолаковъ (з): Какви завеси ще вдигаш ти, бе!

К. Русиновъ (раб): ... тук г. председателятъ тълкува по своему конституцията ...

И. Драгойски (д): Какви завеси ще вдигаш ти, бе! Ти накривяваш нашите религиозни чувства.

К. Русиновъ (раб): ... и не дава да вдигнем онова черно було, което покрива тези институти, наречени църковни, каквито сж митрополитът и Св. Синодът. Казва се, че това било оскърбление на религиозното чувство. Тежко и горко, ако религиозното чувство бжде такова, че да не позволява да се каже истината!

Д. Ачковъ (нац. л. о): Истината от един човък, който 20 години е лъгал!

П. Деневъ (р): (Към оратора) Вие можете да критикувате порядките, заплатите и пр. въ законоустановеният учреждения, но Ви се каза от председателя, че нямате право по правилникът и конституцията да се обявявате против църквата — нашата господстваща по конституцията Православна църква. Това Ви се каза и Вие трябва да разберете, че е така.

К. Русиновъ (раб): Вие не чувате ли какво азъ говоря?

П. Деневъ (р): Затуй Вие не можете да поставите въпросъ каква е ползата от църквата. Ползата е, че тя дава религиозно възпитание на българския народъ.

К. Русиновъ (раб): Ще кажа. Недейте толкова бърза!

Д. Ачковъ (нац. л. о): Кога си ни лъгал — въ продължение на 20 години ли, или сега? 20 години друго си проповядвал; тогава ли си ни лъгал или сега?

А. Неновъ (раб): Стига! Провокаторъ! Подлецъ!

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. председателю! Не приемам тая обида. Ще имамъ разпавия съ него! Един от народните представители тукъ (Сочи крайната лъвица) ми казва най-мръсната дума! Да си оттегли думата!

А. Неновъ (раб): „Подлецъ“ съмъ му казалъ, г. председателю.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Ненов! Поканвамъ Ви къмъ редъ. Оттеглете си думата!

А. Неновъ (раб): Заради него азъ сега няма да жертвувамъ днешния денъ — оттеглямъ си думата.

К. Русиновъ (раб): Г. г. народни представители! Ако г. министърътъ на външните работи и на изповяданията бжде ни държалъ едно експозе по този бюджетопроектъ, да обясни мотивитъ за сумитъ, които се искатъ или ако г. министърътъ на финанситъ поне бжде казалъ нещо, може би щеше да ни бжде ясно кои сж причинитъ и кои сж мотивитъ, които сж продиктували да се даватъ милиони за издръжката на Св. Синодъ и на другитъ свещенослужители. Такова нещо няма.

Азъ много пъти съмъ ималъ разговоръ съ наши висши духовници, които обикновено казватъ: „Църквата е наша духовна майка“ — това съмъ го слушалъ и от много граждани, претендиращи да сж вярующи — „която ни посръща още при раждането, кърми ни съ своето духовно мляко и ни изпраща къмъ онзи святъ ...“

Х. Чолаковъ (з): Това лъжа ли е?

К. Русиновъ (раб): „... придружава ни от люлката до гроба и по тази причина тя трябва да бжде подкрепена, тя трябва да бжде издръжана, на нея трябва да се отпускатъ милиони“. Е добре, азъ ще се спра на този мотив. Църквата — майка! Да направимъ едно сравнение, г. г. народни представители, съ физическата майка.

Х. Чолаковъ (з): Не могатъ да се сравняватъ тези нѣща, любезний!

К. Русиновъ (раб): Когато децата на една майка се намиратъ въ страдание, въ бедствие, азъ ви питамъ, какъ постъпва майката въ такъвъ случай? Не жертвува ли тя всичко що има? Ако носи нѣкои наниз, не продава ли ги, за да спаси децата си?

Д. Дрънски (д): (Казва нещо)

К. Русиновъ (раб): Не намигамъ, г. Дрънски. — Не продава ли и кърпата отъ главата си? Но я да видимъ дали точно така постъпва нашата църква, която нарича себе си „духовна майка“, дали точно така постъпватъ нашитъ духовни князе, нашитъ „тѣхни високи преосвещенства“, тѣзи, които наричатъ себе си „духовни бащи“. Единъ отъ г. г. народнитъ представители изказа мнение, че църквата възпитавала своитъ чада. Въ днешно време, когато народътъ се намира въ едно крайно бедствие, когато бушува такава страшна криза, когато има такава безработица, когато има хора, които ходятъ голи, гладни и боси, които църквата счита свои чада, въ това време тая майка-църква вие виждате какви богатства има и какви украшения — злато и сребро. Тя проповѣдва на народа и на вярующитъ: „Не стяжите“, което значи не печелете земни богатства, мислете за небесното, а самитъ нейни върховни представители, които наричатъ себе си пастири, учители и отци, събиратъ стежания тукъ на земята. И азъ съ факти мога да ви потвърдя това. Каква майка е църквата въ тия именно тежки моменти? Какво е пожертвувала за своитъ чада, които страдатъ? Напротивъ, тя иска още псвече да ѝ се даде. Тя не е майка, а грабителка и упоителка на народнитъ маси.

И. Ангеловъ (нац. л. о): Къде има въ църквата злато и сребро, за което говоришъ, дѣло попе?

К. Русиновъ (раб): Г. г. народни представители! Не искамъ да провокирамъ вашитъ чувства. Ако вие си вървате, свободни сте да вървате. Азъ и другъ пътъ отъ тая трибуна казахъ, че нашето убеждение е друго. Ние не сме противъ: ако вие искате да вървате, вървайте въ колкото щете богове, обаче недейте саботира разрешението на единъ въпросъ, който има такова важно значение.

С. Даскаловъ (з): Като бжде попъ, ти не вземаше ли плешки, порѣзаници, рибникъ, кожичка и т. н.?

К. Русиновъ (раб): Взималъ съмъ като всѣки.

Г. г. народни представители! Ако бѣха само тия приходящи на църквата, които се предвиждатъ въ бюджета — лесно, но църквата има и много други извори, които не се взематъ въ смѣтката, когато се говори за нейнитъ приходи. Ако ние проследимъ нейнитъ извори, ще констатираме, че отъ жизненитъ сокове на българския народъ, по всевъзможни пътища — съ различнитъ трѣби, съ църковнитъ имоти, съ манастирскитъ имоти, както спомена и г. Димитровъ за демагогия — църковнитъ служители изсмукватъ грамадни срѣдства. Азъ имамъ една малка смѣтка, отъ която все пакъ, макаръ че съмъ поставилъ скромни суми, ...

Нѣкой отъ мнозинството: Значи, малки сж.

К. Русиновъ (раб): Тѣ сж много по-големи въ сжщностъ, но азъ съмъ поставилъ по-скромни суми. — ... вие ще видите какви приходи изсмуква църквата отъ народа.

Презъ 1926 г. споредъ статистиката, въ България е имало 46.801 женитби; по 1.000 л. като вземете срѣдно — за вулитъ, за вѣнчалнитъ свидетелства, за възнаграждение на свещеника, за църквата и пр. — това прави 46.861.000 л. Споредъ същата статистика, презъ 1928 г. е имало 82.220 умираия; по 200 л. срѣдно, това прави 16.444.000 л. Пакъ споредъ статистиката, презъ 1929 г. е имало 141.346 раждания, отъ които умрѣли 20.000, значи оставатъ крајгло 120.000; по 100 л. срѣдно, това прави 12.000.000 л. Събрани само тия пера, това прави една сума отъ 75.245.000 л. Отъ наемъ на покрити и непокрити имоти, споредъ сведенията на статистиката и пресата, Св. Синодъ, значи църквата, е получила 150 милиона лева. Отъ наемъ само отъ пасищата на Рилския манастиръ, които сега сж наети — питайте г. Петъръ Чернаевъ — за единъ малък периодъ взема 40 милиона лева; отъ воськъ — 10 милиона лева; отъ други манастирски имоти турямъ малката цифра 20 милиона лева, или приходитъ надхвърлятъ 300 милиона лева не, но близо сж къмъ 500 милиона лева, значи, половинъ милиардъ лева!

Х. Калфовъ (д. сг): Какво говорите!

К. Русиновъ (раб): И важното е, че ръководителят на църквата не дават отчетъ за тия суми. Разбира се, азъ тукъ не правя точна смѣтка — защото, ако направите тази смѣтка, сумата ще бѣде още по-голяма — за различнитѣ треби, различнитѣ помени, различнитѣ ръсения, различнитѣ параклиси и пр. и пр. и за такситѣ било на владичитѣ, било на свещеницитѣ. Ако бихме направили и тази смѣтка, то сигурно изъ българския народъ се изсмукватъ 1 милиардъ лева за издръжка на църквата.

Другъ единъ мотивъ, който обикновено се привежда, е че църквата имала историческа заслуга къмъ българския народъ и затова трѣбвало да се поддържа.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това е право.

К. Русиновъ (раб): Ще видимъ доколко това е право.

Н. Пждаревъ (д. сг): Какъ може да отричате историческия заслуги на църквата?

К. Русиновъ (раб): Ако, г. г. народни представители, се сочи, че презъ епохата на възрождането църквата най-много била спомогнала за освобождението на България...

Н. Пждаревъ (д. сг): Да.

К. Русиновъ (раб): ... азъ подлагамъ на едно голямо съмнение тази преценка, ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Грѣхота е, ако не е срамота!

К. Русиновъ (раб): ... защото мога да кажа, осланияки се на апостола и на героя на свободата Ботевъ, че църквата дори е попрѣчила да стане по-рано освобождението на България.

Т. Кънчевъ (д. сг): Давате доказателства за едно голямо невежество.

К. Русиновъ (раб): И правъ бѣше Ботевъ като каза, че „Свободата не ще Екзарха, иска Караджата“.

Г. Енчевъ (з): Ти не познавашъ участието на Българската църква въ освободителното движение.

А. Капитановъ (з): Затова сж го и изхвърлили отъ църквата — поради неспособностъ.

К. Русиновъ (раб): Ако нѣщо е направено въ това отношение, то съвсемъ не е отъ религиозни подбуди. Историата говори, че Пансий, следъ единъ подвигъ въ борба съ тиранитѣ турци, е отишелъ въ манастира, а не поради религиозни подбуди. Това сж били революционери, а нашитѣ „духовни отци“ искатъ да изтъкнатъ, че църквата отъ религиозни подбуди е допринесла за освобождението на българския народъ. Това не е вѣрно.

Н. Пждаревъ (д. сг): Защо ги прашаха на заточение?

К. Русиновъ (раб): Да не отивамъ въ по-далечното минало — покрѣстването на Бориса.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ ще Ви запрета да говорите по този въпросъ. Или ще говорите по бюджета, за заплатитѣ, или нѣма да Ви позволя да развивате теории срещу религията и участието на църквата въ нашия общественъ животъ. Нѣма да Ви оставя да говорите така!

К. Русиновъ (раб): Защо?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Защото не е позволено да се гавришъ съ нашитѣ религиозни чувства.

К. Русиновъ (раб): Азъ говоря по бюджета.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Можете да говорите по бюджета, можете да критикувате, но критиката си има свои граници. Можете да говорите, че заплатитѣ сж голѣми, но да подлагате на критика, споредъ вашия комунистически масшабъ, въпроса за религиозността и значението на църквата въ нашия общественъ животъ, нѣма да ви позволя. Ще спрете, ще си отидете на мѣстото!

К. Русиновъ (раб): Това ли е Вашиятъ правилникъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Такъвъ е моятъ правилникъ — правилникъ на всѣки единъ съвѣстенъ

човѣкъ, който не позволява да се гавришъ съ религиознитѣ чувства на другитѣ.

М. Станевъ (раб): Г. министъръ-председателю! Разисква се бюджетътъ за Българската православна църква.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Русиновъ! Азъ Ви предупредихъ и по-рано, че ако продължавате да говорите съ такъвъ езикъ противъ църквата, ще Ви отнема думата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣма да говорите принципиално за сѣществуването на една държавна институция, каквато е религията, а ще говорите само по бюджетопоекта. Това да го разберете!

Т. Кънчевъ (д. сг): Кошунство е това, което се приказва отъ трибуната! Срамота е!

М. Станевъ (раб): (Възразява нѣщо)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Станевъ! Седнете на мѣстото си! Предупреждавамъ Ви, че ...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще му отнемете думата. Ако ораторътъ продължава да говори въ този духъ, азъ предлагамъ да му отнемете думата и Народното събрание да гласува. Азъ не седя тукъ за играчка и за капризъ на комуниститѣ. Азъ живѣя за една държава.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Русиновъ! Правя Ви последно предупреждение да говорите по бюджетопоекта, като предварително признаете църквата! (А. Капитановъ ржкоплѣска) Вие, които не признавате църквата, нѣмате право да говорите за нея и за нейния бюджетъ.

К. Русиновъ (раб): Не зная да сѣществува такъвъ правилникъ, който да не ни дава право да говоримъ за църквата и да не изказваме нашето мнение за нея.

А. Капитановъ (з): За заплатитѣ можете да говорите.

К. Русиновъ (раб): Като давате заплати, ние трѣбва да знаемъ кому се даватъ и защо се даватъ. Защото, нека кажа, както спомена и преждеговорившиятъ г. Димитровъ ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие сте положили тукъ клетва.

Ц. Таслаковъ (д): Г. председателю! Гласувайте предложението на г. министъръ-председателя да му се отнеме думата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ предлагамъ, ако продължава да върви по този пътъ, да му се отнеме думата.

Ц. Таслаковъ (д): Азъ правя това предложение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да говори за заплатитѣ.

К. Русиновъ (раб): Г. г. народни представители! Ще се спра направо върху бюджетопоекта.

Отъ мнозинството: Ха, така!

С. Омарчевски (з): Това е вече другъ въпросъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Къмъ К. Русиновъ) Съжалявайте за това, което казахте досега!

К. Русиновъ (раб): Понеже се боите отъ истината, затова ще мина на заплатитѣ. — Въ бюджетопоекта се предвиждатъ на единъ митрополитъ близо 12.000 л. месечна заплата и на викарий — 7.000 л. Отъ бюджетопоекта, г. министре и г. г. народни представители, който ни се предлага, личи, че и въ църквата се върши една неправда отъ Синода; ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Поискайте църквата да бѣде това което е била въ миналото на българския народъ — тамъ ще бѣдете правъ.

К. Русиновъ (раб): ... че и тамъ бюрократизмътъ, както въ много други институти, се е здраво загноздило. Азъ не зная на какво основание владичитѣ, ксито сж

монаси, които, както знаете, нѣматъ семейство, получа-
ватъ такива високи заплати. Освенъ тѣзи заплати, тѣ
иматъ и други доходи; отъ освещаване на църкви, отъ
ржкополагане на свещеници, отъ участие въ други треби
тѣ получаватъ голѣми суми. Докато такситѣ на енорий-
скитѣ свещеници сѣмъ опредѣлени, предвидени, такситѣ за
владичитѣ не сѣмъ опредѣлени и затова единъ митрополитъ,
когато отива да освещава църква, води пазарлъкъ. Азъ
ще ви посоча, г. г. народни представители, единъ конкре-
тенъ случай.

Въ с. Кръстевичъ става освещаване на църква и епи-
скопъ Харитонъ се пазарява да я освети за 10.000 л. Селя-
нитѣ обещаватъ при условие, ако падне приходъ. Не
пада приходъ — пакъ пазарлъкъ. Предлагагъ му 5.000 л.
— „Не може; най-много ще ви отстъпи 1.000 л.“ — не
можете да си представите, г-да, каква мъжа сѣмъ видѣли
тия селяни да събератъ помежду си още 4.000 л., за да
платятъ на владиката.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Откъде да
зная дали е истина това, за да Ви отговоря? Защо не
дойдохте въ комисията да ми кажете, че има такива
случаи, ами ми казвате сега? Какво да Ви отговоря сега
на всички тия Ваши глупости?

К. Русиновъ (раб): Не сѣмъ глупости — това е истина.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Откъде да
зная, че не сѣмъ глупости, че е истина?

К. Русиновъ (раб): Азъ държа, че е истина.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Защо не дой-
дохте въ комисията да ми кажете това?

К. Русиновъ (раб): Ето г. Караджовъ отъ Панагюрския
край нека каже! Тамъ се освещава църква.

К. Караджовъ (з): Отъ тамъ съмъ, но не зная тази
работа.

К. Русиновъ (раб): Освенъ дохода, който епископътъ
получи за освещението на църквата, какво става? Нарѣзва
се ризницата на малки парчета и се продаватъ по 5 л.
парчето; записватъ си имената на престолния камъкъ —
по 5 л. на име. И можете да си представите какъ по единъ
безбоженъ начинъ се обира това наивно население тамъ
при освещаването на църква! Азъ говоря това, защото сѣмъ
очитѣ си съмъ го видѣлъ, защото е истина. Ако то не е
важно за васъ, за насъ е важно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: А бе, слушайте:
разведена жена за мъжа си може ли да каже добро?
(Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството)

К. Русиновъ (раб): Какво искате да кажете?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Разберете тази
работа.

К. Русиновъ (раб): Можете да обиждате; Вие сте сво-
бодни да мислите както обичате, но истината не можете
да отречете, г. министре!

Азъ зная единъ случай въ Пловдивско, когато при
ржкополагането на единъ младъ свещеникъ, бащата на
последния е билъ принуденъ да продаде кравичкитѣ си,
само и само да може да даде злато на митрополита.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, гово-
рете по бюджетопоекта.

К. Русиновъ (раб): Азъ говоря по бюджетопоекта.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: За това какво е пра-
вилъ нѣкой свещеникъ, вие можете да направите питане.
Говорете по бюджетопоекта!

К. Русиновъ (раб): Азъ смѣтамъ че тѣзи заплати сѣмъ
много високи; че тѣ трѣбва не само да се намалятъ, но и
свършено да се премахнатъ, защото оня монахъ, който
се е отрекълъ отъ свѣта, трѣбва да отиде да живѣе въ
Тилийскитѣ гори, а не да остава между гражданитѣ, при
съблазнитѣ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искайте да се премахнатъ тѣзи
обичаи. И ние не ги одобряваме.

К. Русиновъ (раб): На единъ викарий, г. министре, е
предвидена месечна заплата 7.000 л. Остарялъ пловдив-
скитъ митрополитъ — предвиждатъ му викарий съ
7.000 л. месечна заплата; но и митрополитътъ продължава
да получава своята голѣма заплата и своитѣ голѣми
приходи.

Н. Пждаревъ (д. сг): Добре, ще му се забрани това!

К. Русиновъ (раб): Защо този остарялъ митрополитъ
да не се оттегли, да не тиде да почива въ нѣкой мана-
стиръ, където е мѣстото му, а на неговото мѣсто да се
назначи другъ и той да получава тѣзи пари? После ако
за старитѣ митрополити предвиждате викарий, то азъ ви
питамъ, защо на търновския митрополитъ предвиждате
викарий? Той е младъ. Дѣдо Варлаамъ какво прави тамъ,
или има други причини, които г. министрътъ е длъженъ
да ги знае, трѣбва да ги знае?

Азъ не искамъ — да не би да ви оскърбя много рели-
гиозното чувство — да ви посочвамъ писма отъ подофи-
цери и отъ други граждани отъ Търновско, които сѣмъ ми
изпратени, както сѣмъ изпратени и на други нѣкои народни
представители, които писма говорятъ, че тамъ се е съз-
дало положение за една доста остра критика на митро-
полита.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Какво общо има това
съ бюджетопоекта?

К. Русиновъ (раб): Защо ще плащате на единъ вика-
рий, когато владиката тамъ е младъ? Нека той си управ-
лява епархията!

После, секретарьтъ на Светия Синодъ, епископъ Бо-
рисъ, който вчера митка тукъ въ Народното събрание,
иска да му оставятъ заплатата 10.000 л. Защо? Той е епи-
скопъ. Той може да получава най-много заплатата на единъ
викарий. Защо на него ще се даватъ 10.000 л. месечно, а
други чиновници въ Синода, които полагатъ много по-го-
лямъ трудъ, да получаватъ по-малки заплати?

Искамъ да изтъкна — понеже искате да приказвамъ
по бюджетопоекта — че въ това учреждение, което пре-
тендира, че въ него царува свещена правда, нѣма никаква
правда. Тамъ има сребролюбие, тамъ има егоизъмъ, тамъ
има грубъ материализъмъ. Защото иначе нѣмаше да но-
сятъ златни корони, нѣмаше да седятъ на златни тронове,
нѣмаше да живѣятъ въ палати, когато народътъ мизер-
ствува и живѣе въ бордеи.

Примѣри много. Каза се, че за Софийската митрополия
сѣмъ дадени 3 милиона лева. Азъ четохъ въ вестникитѣ, че
половинъ милионъ лева щѣли да бждатъ дадени само за
мебели. Ами зданието на Врачанската митрополия, което
може да задоволява нуждитѣ на владиката, на дѣдо
Пансий, струва 600 хиляди лева! Сега той го разрушава,
за да прави нова митрополия за 3 милиона лева, защото
щѣлъ да му дойде на гости нѣкога английскитъ владика!
Нѣкогажъ! Какъ ще го посрѣщамъ! Ние трѣбва да се
сравняваме съ Англия! Този митрополитъ е задължилъ —
и азъ обръщамъ вниманието на г. министра на изповѣда-
нията — всѣка църква да му купи по едни хубави златни,
сърмени одежди — одежди, които ще коствуватъ на църк-
витѣ по 40 хиляди лева.

И. Драгойски (д): На всѣка поотдѣлно?

К. Русиновъ (раб): Да, на всѣка поотдѣлно, та като
отива въ всѣка църква да има съ какво да се украси.

И. Драгойски (д): Истина ли е това?

К. Русиновъ (раб): Това е истина. Азъ твърдя, че е
истина. Този фактъ може да се провѣри.

Г. г. народни представители! Църквата, азъ ви казахъ
още отъ начало, въ лицето на своитѣ представители, спо-
редъ нашитѣ убеждения, не само не трѣбва да бжде под-
държана, . . .

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни) Г. Ру-
синовъ! Отнемамъ Ви думата.

К. Русиновъ (раб): . . . но трѣбва да се остави да се из-
държа самичка.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Русиновъ!
Казахъ Ви, отнемамъ Ви думата.

К. Русиновъ (раб): Нѣма какво да ми отнемате думата.
Въпросътъ е за отдѣляне на Църквата отъ държавата. Ние
не сме съгласни, и народътъ не е съгласенъ да се насажда

клерикализъмът въ България. Ние знаем какви сж заслугитъ на клерикализма, ние знаем какво значи папизъмът . . .

В. Димовъ (з): Нѣма клерикализъмъ въ България.

К. Русиновъ (раб): Има.

В. Димовъ (з): Кѣде?

К. Русиновъ (раб): Прочетете статията на Антимъ Шивачевъ, въ в. „Слово“, . . .

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Чуль си, но не си разбралъ.

К. Русиновъ (раб): . . . въ която казва, че трѣбва да се допуснатъ висши духовни лица въ управлението на държавата, понеже държавата доста се била разнебитила, разклатила, та трѣбвало тѣ да я стабилизиратъ, че после ще допуснатъ политиката и ще започнатъ да се занимаватъ съ културната работа на църквата! И това го говори ректорътъ на Семинарията, Антимъ Шивачевъ!

Попълзновенията на духовнитѣ лица, г. г. народни представители, сж именно клерикалски — искатъ да се намѣсятъ въ управлението на държавата. Безспорно, църквата сега е единъ винтъ отъ държавната машина; и тя винаги е била такъвъ винтъ. И затуй сега болшинството вдига толкова гюрултия, затуй защитниците на държавната машина се чувствуватъ толкова много засегнати, когато става въпросъ за този голѣмъ винтъ, който стѣга днесъ капиталистическата държава.

В. Савовъ (нац. л. о): Голѣмъ винтъ, а пъкъ тебе не можа да стегне!

В. Димовъ (з): Кажи мнението на Ворошиловъ за църквата!

К. Русиновъ (раб): Предъ видъ на това, че се насажда въ църквата убеждения въ широкитѣ трудящи се маси, които спѣватъ тѣхния борчески духъ и подема за борба . . .

К. Караджовъ (з): А, така ли?

К. Русиновъ (раб): . . . срещу властта на капитала, която ги задушва, нашата парламентарна група нѣма да гласува кредититѣ по бюджетопроекта, представенъ отъ г. министра на външнитѣ работи и изповѣданията. Нѣщо повече, ние искаме, пакъ повтарямъ — и ще го наложимъ, ако ни се удаде, ще дойде време за това — . . .

Отъ мнозинството: А-а-а!

К. Русиновъ (раб): . . . да се отдѣли църквата отъ държавата. Ние не щемъ мракобѣсническо възпитание и просѣта, . . .

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звѣни)

К. Русиновъ (раб): . . . каквито вие искате да насадите чрезъ вашитѣ полове и владци. Ние искаме просѣта. Докато вие държите властта въ рѣцетѣ, ние знаемъ, че тѣй ще пълзятъ предъ владци, предъ патриарси и предъ папи.

Отъ земледѣлцитѣ: Е-е-е-й!

К. Русиновъ (раб): Но иде день, когато ще се създаде едно работническо-селско правителство, което ще срине зашата държавна машина и църквата. (Тропане по банкитѣ отъ мнозинството)

Д. Ачковъ (нац. л. о): За тоя бѣсъ църквата го е изгонила!

К. Русиновъ (раб): Ти си невмѣняемъ.

Министъръ Д. Гичевъ: (Къмъ К. Русиновъ) Следъ 9 юний ти уплаши ли се отъ събитията и подавалъ ли си молба до Синода, на нова смѣтка да те запоятъ? (Смѣхъ и рѣжоплѣскания отъ мнозинството)

К. Русиновъ (раб): Не съмъ подавалъ. Подавали сж гражданитѣ за менъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Има заявление.

Министъръ Д. Гичевъ: Ти си герой на мирно време. Широко ти е сега около врата, затова си разпасалъ поиса си и си такъвъ бабантинъ.

К. Русиновъ (раб): Азъ зная колко ми е широко!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звѣни)

К. Русиновъ (раб): Вие сте крепители на църквата, която насърдчаваше убийствата на работниците.

Министъръ Д. Гичевъ: До 21 юний ти бѣше комисионеръ.

М. Станевъ (раб): Ако Вие си служите съ такива аргументи противъ него, азъ имамъ право да Ви питамъ: отказвали ли сте се Вие отъ нѣкакви свои идеи?

Министъръ Д. Гичевъ: Никога. Винаги съмъ ималъ куража да поддържамъ своитѣ убеждения.

В. Димовъ (з): (Къмъ работниците) Който куражъ вие никога не сте имали.

П. Напетовъ (раб): Затуй седите на министерската маса — отъ много куражъ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звѣни) Моля, г-да, тишина!

Има думата народниятъ представител г. Георги Енчевъ.

Г. Енчевъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Сложенъ е на разглеждане бюджетопроектътъ за разходитѣ на Българската православна църква. Отъ народното представителство не се иска да разглежда въпроса, да съществува ли една религия, каква именно религия, какви да бждатъ религиознитѣ разбирания на българското гражданство, а се иска да каже то намиращи, че исканиятъ кредитъ по този бюджетопроектъ за Българската православна църква е достатъченъ, или е голѣмъ, и да гласува тоя бюджетъ, следъ като спокойно го обсъди.

Г. г. народни представители! Българското Народно събрание днесъ не би могло да играе ролята на църковенъ народенъ съборъ, нито отъ гледището на единия ораторъ, нито отъ разбиранията на другия, който идва тукъ съ оскърбеното чувство на раздѣлия се отъ своята 20-годишна служба на Българската Христова църква.

К. Русиновъ (раб): Азъ нѣмамъ такова оскърбено чувство.

Г. Енчевъ (з): Не се съмнявамъ, че г. Русиновъ е скѣсалъ съ религиозното чувство и вѣрвамъ, че никой отъ г. г. народнитѣ представители не мисли, че единъ разпопенъ свещеникъ би могълъ да поддържа още въ себе си пламъка и вѣрата въ учението на Христовата църква. Но, г. г. народни представители, още по-непростено е, когато предъ очитѣ на българския Парламентъ се слага и провежда една идея за унищожаване на всѣка религия и вѣра въ живота.

К. Русиновъ (раб): Ненуждна.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звѣни) Моля Ви се, не прекѣсвайте!

К. Русиновъ (раб): Мене ме прекѣсваха толкова пѣти, но Вие тогава нищо не казахте, а сега не ми позволявате да прекѣсвамъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Не Ви позволявамъ да прекѣсвате. Вие говорихте обидни работи.

Г. Енчевъ (з): Г. г. народни представители! Каква е мисионерската задача на парламентарната група на Работническата пртия? Тѣхната мисия не е да правятъ църква, не е да защищаватъ престижа и авторитета на църквата и държавата — тѣхната задача е да се премахне всичко, да унищожатъ църквата и държавата, та на тѣхно мѣсто да изникне новото общество, по тѣхната теория. Тѣ иматъ мисия да създадатъ новия човѣкъ, който по тѣхната фантазия се рисува като нѣкакъвъ особенъ човѣкъ, различенъ отъ сегашния.

Н. Алексиев (з): На Великденъ Сталинъ е забранилъ да манифестира въ Русия.

Г. Енчев (з): Г. г. народни представители! Комунистическиятъ представители забравятъ, че въ този моментъ и тѣ създаватъ една религия. Вие, г-да отъ Работническата партия, служите въ момента на една религия, но не на тази, на която се иска кредитъ по бюджета, но на друга религия, вие служите на религията на Москва, на религията на Сталина.

К. Русиновъ (раб): А вие — на религията на капитала.

Г. Енчев (з): Това е да разрушавашъ, да убивашъ, да рушишъ всичко, въ името на нѣкакъвъ фанатизъмъ, това е да служишъ на една идея, която отива до фанатизъмъ, до религия.

В. Димовъ (з): (Къмъ работниците!) Ние не служимъ на поповетѣ, а на църквата, която се е борѣла за независимостта на българското племе толкова години подъ редъ и, която си дълженъ да зачитахъ, разпопени попе!

П. Напетовъ (раб): Ние служимъ на селянитѣ и на работнитѣ, а вие на капитала. На руския царъ служите вие.

Нѣкой отъ работнитѣ: Четете речта на Стамболийски, която произнесе предъ конгреса и въ която каза, че църквата е блато.

В. Димовъ (з): Не бива да сравнявате отдѣлнитѣ представители на църквата и тѣхния моралъ съ самата църква, която въ историята на нашия народъ е играла огромна роля.

К. Русиновъ (раб): (Възражава нѣщо)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Русиновъ! Ще Ви изключя, защото се държите непристойно.

К. Русиновъ (раб): А него нѣма ли да изключите?

Г. Енчев (з): Какъ действуватъ въ Съветска Русия, за да накаратъ окончателно да изчезне и най-малката искра на вѣра и надежда въ сѣществуването извънъ видимото? Въ рускитѣ салони, отредени за настаняване на децата, отдѣлятъ една частъ отъ салона, въ която оставатъ 50—100 деца; държатъ ги гладни по три-четири-петъ дни и когато започнатъ да умирахъ отъ гладъ, отъ страна на тѣхъ, презъ една прозрачна завеса, изгладнитѣ деца виждатъ наслагана трапеза, съ вкусни ястия. Комисарятъ, който влиза въ салона при децата, ги пита: „Гладни ли сте деца?“ — „Гладни сме — плачатъ децата.“ — „Помолете се на дѣло Господъ да ви даде хлѣбъ и ядене“.

Нѣкой отъ работнитѣ: Ти я разказва тази приказка.

Г. Енчев (з): Молятъ се децата единъ денъ — нѣма хлѣбъ отъ небето; молятъ се два дена, пакъ не пада хлѣбъ отъ небето. Оня, който може да влѣзе въ ролата на попу Русиновъ въ утрешното общество, той сигурно ще накара децата именно по този начинъ да търсятъ хлѣбъ.

К. Русиновъ (раб): Когато рускитѣ селяни се молѣха на Бога, нѣмаха земя, а, когато дойде новиятъ редъ, имашъ.

В. Димовъ (з): Гладуватъ.

К. Русиновъ (раб): Гладуватъ Вашитѣ селяни.

В. Димовъ (з): 3.700.000 души руски селяни сѣ избити въ Русия за възтържествуване на Вашия пролетариатъ.

П. Напетовъ (раб): А колко избии империализмътъ презъ време на войната? Кой направи войната — рускитѣ селяни и работници ли, или рускиятъ капитализъмъ, на който вие днесъ служите?

В. Димовъ (з): Презъ време на войната вие докарахте единъ германски комунистъ въ България.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ работнитѣ!) Ще ли оставите оратора да говори, или не?

П. Напетовъ (раб): Обърнете се къмъ тѣхъ. (Сочи мнозинството)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Или ще искате пакъ да предизвиквате сцени, да се пждимъ? Моля, оставете оратора да говори.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители отъ Работническата партия! Очевидно е вашето поведение по единъ въпросъ за религията, която вие отричате и сега нѣмате смѣлостта да го кажете, . . .

К. Русиновъ (раб): Отричаме я.

Председателстващъ Н. Шоповъ: . . . а имате смѣлостта да саботирате. Съобщавамъ ви за последенъ пътъ, че, ако си позволите волности, ще предложа изключването ви масово, като група.

П. Напетовъ (раб): Защо се обръщате само къмъ насъ?

Председателстващъ Н. Шоповъ: Защото вие провокирате.

П. Напетовъ (раб): Не е вѣрно. Ние отговаряме на провокацията.

Г. Енчев (з): И, когато умирахъ отъ гладъ руски деца, затворени въ този салонъ, признахъ, че отгоре не имъ е дошълъ хлѣбъ и ядене, рускиятъ комисаръ дръпна завесата и каза: „Децата, не Господъ, а ние, комисаритѣ на Русия, можемъ да ви дадемъ хлѣбъ и ядене — заповѣдайте, сега, да си хапнете отъ това, което ви даваме ние“.

Н. Захариевъ (з): Нафоръ.

Г. Енчев (з): По този начинъ децата се накарватъ да вѣрватъ, че наистина небето не взема участие въ живота на земята.

Г. г. народни представители! Парламентътъ днесъ трѣбва да има задачата на църковно-народенъ съборъ ли? Ние имаме нещастие да изслушаме попу Русинова, че не иска църквата. Отъ факта, че той е излѣзълъ отъ църквата, ние вече разбираме, че той не иска църквата. Но ние, общественицитѣ, които държимъ за Парламента, за държавата, за църквата и за добрия вървѣжъ на всички учреждения, въ зависимостъ отъ новитѣ условия на нашата страна, не можемъ да търпимъ подигравки отъ трибуната на Народното събрание.

Г. г. народни представители! Намъ предстои да кажемъ, одобряваме ли исканитѣ кредити, можемъ ли да ги гласуваме, като имаме предъ видъ условията, при които се гласува държавниятъ бюджетъ за новата финансова 1932/1933 година. Тежки, много тежки задачи се слагатъ въ живота на църквата, на държавата и на всички граждани, а най-вече на онѣзи, които стоятъ начело, които управляватъ и ръководятъ съдбинитѣ на българската държава. Г. г. народни представители! Съ какво бихме могли да замѣстимъ Българската православна християнска църква, ако бихме я премахнали, щомъ се подхвърля тя на гавра, щомъ се принижаватъ нейнитѣ престижи и по такъвъ начинъ се лишава отъ възможността да държи връзка съ своето паство, да води народа по други пътища? Вие, г-да отъ Работническата партия, искате да създадете начало на безначалие. За васъ анархизмътъ, за васъ безвѣрието и всичко, което разрушава, е само добре дошло, безъ да виждате, че непосредствено отъ това, което е създадено, непосредствено отъ това, което имаме, не можемъ и не бива изведнажъ да преминемъ къмъ онова, което искате.

Г. г. народни представители! Азъ констатирахъ, че попу Русиновъ не познава никакъ църковното движение у насъ, нито участието на църквата въ освободителното движение на българския народъ, че тоя нашъ колега иде тукъ обезвѣренъ и съ неоправдана злоба къмъ църквата.

К. Русиновъ (раб): Не си правъ.

М. Деляновъ (з): Стига бе! Ако не бѣше църквата, щѣха да те викатъ сега Хасанъ!

Г. Енчев (з): Какви по-положителни усилия, какви по-големи жертви искате вие отъ църквата, отъ църковнитѣ дейци, когато тѣ сѣ били готови да направятъ всичко, за да подпомогнатъ българския народъ?

Г. г. народни представители! Жалко е наистина тоя опитъ да се иска да се отдѣли църквата отъ държавата, като се изкарва, че църквата чака на готово, а нищо за

себе си не е работила. Г. г. народни представители! Недейте иска от хората, които имат една специална задача — духовно да ръководят масите, да общуват с тях, да им отварят духовните очи и да ги водят по нови пътища, без които човек не може да съществува — недейте иска невъзможното и недейте да излизате като атлети и да говорите тук, кой кого е победил, кой колко е заслужил, кой каква дейност има и каква дейност иска българският народ от всички. Дейността на духовните лица, дейността на православната християнска църква, дейността на Св. Синод е всред пастовото, разпръснато из нашата страна. То получава напътствие от представителите на църковната власт. Тежко, много тежко е животът на църквата български народ. Какво да кажем за дейността на ония, които като монаси, разпръснати било из манастири, било като свещеници, работят из своите енории, из църквата страна, които при невъзможно тежкото за тях условия трябва да крепят религията, трябва да напътствуват и да поддържат вратата у човека и неговия духовен живот в един по-естествен път?

Г. г. народни представители! Има наистина нещо, върху което трябва да съберем внимание. Съ тия искани кредити именно ние бихме могли да подобрим хала на туй многобройно свещеничество, което служи в селата. Ако смътаме, че върховната управа на църквата може да се задоволи с кредитите, които иска, за да води едно нормално съществуване, нека пренесем нашия поглед далеч към ония разпръснати енорийски свещеници, които, според таблицата, имат много малка заплата. Мнозина от тях сж с непълно средно образование и поради това не могат да получат по-голяма заплата от 950 л. месечно.

М. Дилианов (з): И с големи семейства.

Г. Енчев (з): И това е според една таблица, която сигурно Парламентът не е в състояние вече да измени. Вие давате 950 л. месечно на един свещеник, когато искате да държите всеки празник в общение с пастовото му и от когото искате да не се отлъчва от пастовото си, да бъде винаги при него и да го призовава към изпълнение на неговия обществен и църковен дълг! Как може да се иска от един свещеник с такава една заплата да се противопоставя срещу такива едни разсъждения, като тия на поп Русинова, срещу новите влияния в страната, срещу всевъзможните християнски секти, учения, изповядания и пр.?

Г. г. народни представители! Трябва да кажа, че наистина, при тая заплата 950 л., в днешно време, при едно тежко положение, което всеки може винаги да посочи, аз мисля, че не би се намърил благочестив християнин, който да завиди на тая свещеническа заплата. Защото на такава едно съществуване на енорийския свещеник, който получава 950 л. месечно, никой не би могъл да завидва.

Г. г. народни представители! И положението на свещениците с висше образование, като служители на Божията Христова църква, които получават 2.000 л. месечна заплата, не е за завидване. Та, Парламентът би изпълнил много сполучливо и много добросъвестно своя дълг, ако, след като прецени фактическото положение на българското свещеничество и на целокупната българска църква, би могъл да вникне в истинския тежък живот и по такъв начин да внесе, както казах, едно подобрение, което наистина ще позволи на държавата да разчита на спокойното, добросъвестно служене на ония, които сега, при тежки семейства, в големи мизерия, в нищета и в криза, не могат да изпълняват своя духовен, обществен и служителски дълг.

Г. г. народни представители! Изглежда, че тая година цялото Народно събрание ще трябва да скръсти смиренно ръце и да понесе с болка в душата си гласуването на тия кредити във формата, в каквато те сж внесени в бюджетопроекта. Но, ако не можем да дадем нещо материално, което да подобри хала на свещеничеството; ако не можем с нещо да се отблагодарим на служителите на Христовата църква за тяхната служба, нека поне да не вземеме позата на хулител, на неблагодарник, които виждат само всичко черно, а не виждат никакви хубави перспективи за своя народ. Нека отправим един апел към всички, които обслужват духовните нужди на гражданството и да им кажем, че наистина, въпреки доброто желание, въпреки правилното разбиране за оскудяните заплати на свещеничеството в страната, българският Парламент не може да направи нещо повече за него, въпреки желанието и доброто намерение на своите чле-

нове, които по-иначе схващат значението на българската църква.

Г. г. народни представители! Мъсто да се говори много по тоя бюджет, по неговите размери, няма. Ако е сложен за разрешение въпросът, дали да имаме църква или не, дали да имаме манастири или не, дали да имаме владици или не, дали да имаме монаси или не, по това би могло да се говори много. Обаче, аз в такъв случай мисля, че ние третираме въпрос от компетенцията на църковно-народния събор. Съ един бюджет ние не можем да нареждаме съществуването и да изправяме неджит на съществуващите църковни институти — неджит, които могат да се откриват всеки ден, ако вникнем в живота.

Завършвам. По съответния параграф бих направил предложение да се увеличат заплатите на енорийските свещеници, но се страхувам, дали ще се приеме едно такова предложение. Аз апелирам към бюджетарната комисиия, ако може да направи подобрене на заплатите на низшия персонал при светата ни Христова църква. Нека то се направи с оглед на тежките условия на съществуване, в които е поставено българското свещеничество, за да създадем една броня срещу онзи, които всеки ден искат да рушат и намират основание да рушат — нещо повече, които намират и смелост да говорят и тук, от трибуната на Народното събрание, и против религията, и против църквата. Прочее, да гласуваме бюджетопроекта, като се помъжим да подобрим положението на свещениците, но да не смущаваме живота на светата Христова църква.

Председателстващ Н. Шопов: Има думата г. министър-председател.

Министър-председател Н. Мушанов: Г. г. народни представители! Въпросите, които уважаемият г. Димитров повдигна, сж въпроси организационни, засягащи съществуването на службите, които сж предвидени в екзархийския устав. Вие знаете, че от година и половина насам има съставена специална комисиия, която се занимава с преглеждане на епархийския устав. Тя е завършила работата си и, ако има време — това е вече належащо, с оглед на новите условия на живота, и по разбиранията на самата духовна власт у нас — старият екзархийски устав ще трябва да се промени. Ако тогава имаме време и възможност, ще говорим по всички тези въпроси, които се повдигат тук. Съ настоящия бюджетопроект днес тези въпроси не могат да се решават.

Повдига се тук въпросът за заплатите на свещениците. Знае се, че, според екзархийския устав, нашето църковно дѣло е автономно. Държавата има спрямо него само надзор и дава, чрез своя бюджет, заплати. Оттам-нататък духовните власти сж свободни в управлението на имотите си, както и в организацията и изпълнението на службата, която им е възложена от религията. Ето защо, аз искам от самото начало още да ограничим въпросите и да поговорим само по бюджетопроекта.

Има случаи, когато мъчно могат да се погледят нашит парламентарни порядки с нашето желание да гарантираме съвѣстта си. Такъв е случаят, напр., когато един човек, отлъчен от църквата, иде да я критикува. Ние сме принудени нѣкакъ, с душевно стѣснение — макаръ правилникът да му дава право, но то е неморално — да трпим един човек, изпѣден от църквата, да я критикува тук. Но това е положението ни, като политици и парламентаристи, че трябва да спогаждаме нѣкои работи. Желанието на тези хора е да унищожим религията в страната. Но религията, г-да, представлява морала. А, че има нѣкои единици, които могат да се издигнат, да се затворят сами въ себе си и да бждат морални, без да сж религиозни — има такива. Аз зная много учени, които сж си останали религиозни хора, защото изглежда, че науката не е обяснила всичко, че има нещо духовно, мистично, което не е изследвано. Но, г-да, с простащина да се говори за една институция — религията — това става нетърпимо!

Ето защо аз няма да обръщам внимание даже на всички ония приказки, които се приказват от тая страна. (Сочи крайната лѣвица)

Н. Захариев (з): Те сж от лукаваго!

Министър-председател Н. Мушанов: Мисля, че би било оскръбление за народното представителство, ако

влъзе въ споръ по този въпросъ съ единъ разпопенъ попъ! (Смѣхъ)

М. Бечевъ (д): Единъ мародеръ!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Особено въ настоящия моментъ, когато действително преживяваме и материална, и морална, духовна криза, ние трѣбва да обърнемъ внимание върху бюджета на църквата. Не че нѣкой отъ тѣзи, които служатъ въ нея, не могатъ да иматъ грѣшки и да бъдатъ порицани — такива ги намираме — но най-хубаво бѣше въ комисията да се кажеха тия нѣколко случки, за да ги провѣря и да отговоря конкретно по тѣхъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Съжалявамъ, че не можахъ да присѣдствувамъ въ комисията. За тамъ бѣхъ приготвилъ тия работи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За това е комисията. Какво мога да отговоря сега, когато не съмъ въ състояние да зная самата работа? А да отлагаме гласуването на бюджетопроекта, за да правя справки и да ви отговарямъ — ще се съгласите, че това е невъзможно. Азъ винаги съмъ поддържалъ, че ония, които представляватъ религията, ще трѣбва да стоятъ на нуждната висота, защото личниятъ примѣръ оказва най-големо влияние върху вѣрующитѣ. По това нѣма защо да споримъ тукъ — всички сме съгласни. Азъ съмъ убеденъ, г-да — има случаи, които зная и азъ — че върховната управа на църквата се бори съ тия прояви. Не можемъ да я винимъ, че е пристрастна и, че иска да защитава ония, които уронватъ престижа на духовенството. Убеденъ съмъ, че въ всички ведомства, въ всички учреждения — вредъ могатъ да се намѣрятъ неморални хора, съ недѣзи. Наша длъжностъ е да се боримъ съ тѣхъ. Религиозното чувство въ страната трѣбва да се поддържа.

Въ тоя хаосъ, когато човѣкъ преминава къмъ безвѣрие, едно безвѣрие, което не е философско, а което е едно безвѣрие капризно, ...

М. Дилиановъ (з): Инатчийско.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: ... хашлашко, едно безвѣрие, което е, собствено, унищожение на духовната и моралната личностъ на човѣка, това, г-да, е едно зло, което въ нашата страна ще бѣде толкова по-големо зло, колкото ние сме по-назадничавъ народъ.

Н. Захариевъ (з): Противъ него се борятъ и въ Свѣтска Русия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тоя викъ отъ тази страна (Сочи работницитѣ) нима е нѣкакво си философско учение, което иска да базира върху другъ моралъ живота на общежитието? Напротивъ, това е една примамка да се рушатъ и унищожатъ всички морални ценности въ страната, за да може да се постигнатъ материалнитѣ цели, които тѣ преследватъ. Ние, особено сега, въ сегашно време, на нашия народъ трѣбва да говоримъ иначе. Азъ зная тая пропаганда, която се прави съ едни специални вестници, като в. „Безбожникъ“ и др., които се стремятъ, собствено, да разрушатъ онова здраво, което е моралната сила на нашия народъ. Защото беднотията, г-да, често пѣти е свързана съ морала. Бедниятъ има повече моралъ, отколкото има богатиятъ. Въобще, религиозното чувство не е свързано съ богатствата на човѣка. Има много бедни хора, които сѣ по-морални и по-религиозни, отколкото сѣ милионеритѣ, които не сѣ такива. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Затуй нѣма защо да се свързватъ тия два въпроса, които не могатъ да се свързватъ. Вашата борба (Къмъ работницитѣ) срещу религията е насочена да унищожите устоитѣ на днешната държава, защото за насъ религиозното чувство на народа, което е морално чувство, това сѣ устоитѣ на морала на нашия народъ. И колчемъ вие искате да го унищожите и да го похабите, вие правите това съ целъ, за да разрушите държавата, да разрушите днешния режимъ, на който ние сме сериозни защитници. И азъ смѣтамъ, че въ това отношение има сериозни хора, които не могатъ да се отнесатъ сериозно къмъ всички онѣзи хашлашки постѣпки и похвати на противната страна.

Г-да! Ние имаме религиозна организация. Вѣрно е, че нѣкогашъ се е дебатиралъ тукъ въпросътъ за туй, дали

да бѣде църквата самостоятелна или тя да се издържа отъ държавата, като църковнитѣ служители се направятъ държавни чиновници. Които сѣ по-стари отъ васъ, знаятъ тия въпроси какъ сѣ дебатирани. Но да се не разбира този въпросъ тѣй, както отъ тамъ (Сочи работницитѣ) го разбиратъ и говорятъ за клерикализъмъ. (Къмъ работницитѣ) Вие разбирате ли значението на клерикализма? Разбирате ли какво е значението на религията въ нашия политически и общественъ животъ? Вие знаете ли какво нѣщо е клерикализъмътъ въ западнитѣ държави, който навремето бѣше главниятъ въпросъ за лаицизма, за гражданството — да се отърве отъ влиянието на клерикализма върху гражданския и политически животъ въ държавата?

Х. Чолаковъ (з): И сега го има въ много държави.

Г. Т. Данаилсвъ (д. сг): И върху възпитанието и обучението, особено на децата!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Никога въ България клерикализъмътъ не е съществувалъ. И когато азъ въ 1910 г. говорихъ на покойния Бриянъ, че ние нѣмаме случай въ страната ни, когато религията да се е мѣсила въ училището, и че религията си е въ олтаря, а учителътъ въ училището, той ми каза: „Щастлива страна!“ Защото тая борба между духовната и гражданската власти въ Франция бѣше въпросъ, отъ който зависѣше по едно време съществуването на държавата. За какъвъ клерикализъмъ ми приказвате вие? Вие не разбирате значението и понятието на думитѣ! (Възражения отъ работницитѣ) Духовенството днесъ и ние искаме да си бѣде въ олтаря, да се занимава честно и почтено съ онзи високъ моралъ, съ който трѣбва да се представя предъ паството си; искаме достойни хора на мѣстото, та всѣки да имъ подражава въ този пѣтъ. Нито пѣкъ нѣкогашъ у нѣкой отъ ръководнитѣ хора на духовната властъ у насъ е имало амбицията да искатъ да се бъркатъ въ политическия животъ, та да иматъ основание вие да ни упрѣквате въ клерикализъмъ, за влияние на духовната властъ върху лаичната, гражданската властъ. Малко разбирате вие понятията, когато ми дрънкате ни вѣрли, ни кипѣли. Защото срамота е да се чуе въ чужбина нѣкъде, че въ България имало клерикализъмъ! Чужденцитѣ ще се чудятъ на тия понятия!

К. Русиновъ (раб): Азъ казахъ, че има попѣлзновение противъ държавата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Нашитѣ върховни духовни вождове, това сѣ министритѣ на нашето духовенство, това сѣ министритѣ на нашата религиозна организация.

Х. Чолаковъ (з): Тѣ сѣ князе.

К. Русиновъ (раб): Държава въ държава.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не сѣ князе, а министри. Тѣ сѣ хора, които иматъ въ България зашефъ лично лице, единъ граждански министъръ, който отговаря предъ Парламента. Тѣ, следователно, сѣ подчинени на държавата, на лаичната властъ въ нашата страна. Трѣбва да се разбере това. Между тѣхъ сѣ издигнати 8—9 души, които сѣ митрополити въ страната. Надъ тѣхъ, вмѣсто да имаме екзархъ, имаме председателъ на Св. Синодъ. Това сѣ тѣ министритѣ на религиозната организация въ нашата страна! Ако се гавримъ съ тѣхъ, значи да се гавримъ съ цѣлата духовна организация. Азъ зная положението на беднитѣ свещеници, за което уважаемиятъ преждеговоришъ говори, зная каква е мизерията имъ, и че нашето участие въ издръжката на свещеницитѣ не е голямо, но такива сѣ възможноститѣ ни. То се допълва съ малкитѣ треби, които взематъ свещеницитѣ; иначе съ такава расилническа заплата не може да живѣе единъ свещеникъ, на който сме повѣрили ръководството на морала на нашето общество. Това е една помощ само, която му се дава. Ние направихме онова, което можеше. — съкратихме бюджета съ 3 и половина милиона лева. Махнахме и възнагражденията, защото смѣтнахме, че трѣбва да се намали и отъ тамъ, и най-после, съ съгласието на Синода, можахме да направимъ тази икономия. И когато е направена тая икономия, отдайте я на учрежденията, които сѣ за занимали съ нуждитѣ на бюджета: тѣ знаятъ какво да направятъ и какъ да си организиратъ службата. Ето, напр., вчера ми съобщиха, че е съкратена една служба, която по-рано не бѣше съкратена — мисля, че това е

службата на секретаря за културна пропаганда — която служба, както ми казват, при сегашните условия, е една от най-належащите.

Ето защо, като имате предъ видъ, че комисията се е занимала и е изучила въпроситъ, па и тукъ три часа вече дебатирате, моля да приемете бюджетопроекта и съ това да свършимъ днешното заседание.

Смѣтамъ, че всички разбирате значението на религията, особено въ сегашно време. Може нѣкой да желае да доказва, че Парламентътъ може съ нѣщо да нахърни службата на религията въ страната, но азъ смѣтамъ, че не е имало никога по-важенъ моментъ отъ сегашния, когато народното представителство ще трѣбва да докаже, че ние ценимъ религията като мораленъ факторъ въ нашата страна. И особено въ сегашно време, когато необуздани синове на тая страна и на майката-църква, така да я нарека, се стремятъ да я атакуватъ, ние имаме сили да я защитимъ въ нейната организация, която днесъ съществува. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Пристапваме къмъ гласуване на бюджетопроекта на второ четене.

Народниятъ представителъ г. д-ръ Георги Димитровъ прави предложение въ смисълъ: заплатата на митрополититъ да стане месечно 5.000 л., годишно 60.000 л.; заплатата на епископи-викарии да стане месечно 4.000 л., годишно 48.000 л.; заплатата на епископи на разположение да стане месечно 2.500 л., годишно 30.000 л.

Който г. г. народни представители приематъ това предложение, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието не приема.

Който г. г. народни представители приематъ § 1, заедно съ обяснителната таблица къмъ него, така, както се докладва отъ г. докладчика, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който г. г. народни представители приематъ § 2, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 3, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 4, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 5, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 6, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 7, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 8, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 9, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 10, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 11, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 12, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 13, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): По § 14 не се предвижда кредитъ.

(Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 15, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 16, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ бихъ помолилъ г. министъръ-председателя и министъръ на външнитъ работи да се съгласи, щото кредитътъ по този параграфъ да се увеличи поне съ 100.000 л., значи да стане 500.000 л., колкото бѣше въ миналогодишния бюджетъ. Касае се за помощта на църквата „Александъръ Невски“. Г. министърътъ я е намалилъ доста. Тази църква не извършва никакви трѣби, нѣма никакви приходи и живѣе само съ помощта на държавата. Ако кредитътъ остане намаленъ, ще се намали хорътъ при църквата, въобще службата ще получи по-другъ характеръ.

Моля да остане кредитътъ толкова, колкото бѣше и миналата година. Предложение не правя. Азъ моля г. министъръ-председателя да се съгласи, защото е негова работа това намаление.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Бюджетопроектътъ е внесенъ така и не мога да се съглася да се измѣня.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който приематъ § 17, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 70)
Кредитътъ по този параграфъ отъ 123.840 л. става 127.830 л.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Които приематъ § 18, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Искамъ думата по § 18.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Той се гласува вече.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само за една минута.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Дайте му думата.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, не може подъ формата на дългове да се предвиждатъ кредити за заплати. А въ объяснителната таблица къмъ този параграфъ се предвижда: „За възнаграждения (заплати) на енорийски свещеници-дякони — 45.330 л.“. Това е противозаконно и Наредното събрание не може да го приеме.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Обявенъ е вече вотътъ, че е приетъ § 18. На трето четене направете предложение, г. Данаиловъ, да се поправи.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): Всичко за Българската православна църква — отдѣлъ II — 43.890.500 л.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Които приематъ кредита всичко за Българската православна църква — отдѣлъ II — въ размѣръ на 43.890.500 л., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Часътъ е вече 1. Азъ смѣтахъ да приемемъ и бюджетопоекта на смѣтнитѣ палати, . . .

Обаждаатъ се: Късно е.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: . . . но понеже времето е напреднало, ще отложимъ заседанието за въ сръда, понеже въ вторникъ е св. св. Кирилъ и Методий.

Ще моля въ сръда сутринята бюджетарната комисиия да бжде на мѣстото си. Сега ще направимъ една почивка отъ 2—3 дни, но като работимъ, да работимъ по-усърдно, защото трѣбва да минатъ останалитѣ бюджетопоекти.

Подпредседателъ: Н. ШОПОВЪ

Д-ръ И. Бешковъ (з): Но и днесъ следъ обѣдъ въ 4 ч. бюджетарната комисиия ще има заседание.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да. — Въ дневния редъ за следващото заседание въ сръда следъ обѣдъ на първо мѣсто ще бжде бюджетопоектътъ на Върховната смѣтна палата и окръжнитѣ смѣтни палати; следъ туй ще следва бюджетопоектътъ на Министерството на външнитѣ работи, който искамъ днесъ следъ обѣдъ въ бюджетарната комисиия да се приеме окончателно, за да бжде готовъ за разглеждане тукъ въ сръда, и следъ туй ще следва разглеждането на другитѣ бюджетопоекти, както сж наредени въ дневния дневенъ редъ, заедно съ други нѣкои, които ще ви се съобщатъ, следъ които ще следватъ останалитѣ точки отъ дневния дневенъ редъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Дневниятъ редъ за следващото заседание въ сръда ще бжде следниятъ:

Второ четене законопоектитѣ:

1. За бюджета на държавата за 1932/1933 фин. година — бюджетопоектитѣ на: Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията, Върховната и окръжнитѣ смѣтни палати, Министерството на вътрешнитѣ работи — администрация и полиция. Главна дирекция на народното здраве, Министерството на народното просвѣщение, Министерството на финанситѣ, Министерството на войната, Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, Министерството на общественитѣ сгради, пѣтища и благоустройството — Главна дирекция на общественитѣ сгради и пр., Главна дирекция на трудовата повинность. Министерството на желѣзницитѣ — Морска и Дунавска полицейска служба и пр., Главна дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, Дирекция на въздухоплаването, Дирекция на държавнитѣ дългове, Върховно правителство.

2. За измѣнение т. т. 11 и 13 на чл. чл. 88 и 67 отъ законитѣ за градскитѣ и селскитѣ общини.

Доклади:

3. На прошетарната комисиия.

4. На комисиията по провѣрка на изборитѣ.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Следващото заседание ще бжде въ сръда 3 ч. сл. обѣдъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 13 ч.)

Секретари: { ВАС. МАРИНОВЪ
Д. СВИНАРОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ